

Een gedicht van Remco Campert uit de bundel *Open ogen*, eerder dit jaar verschenen. Het heet 'Notitie'. Het gaat zo:

Ik zag een jongetje zitten
verwezen op een stoeltje
bedekt met bloed
en asgrauwe puinstof
onder een huis weggehaald
met bommen bestookt
door Assads moordenaarstroep

dit gedicht helpt hem niet
maar het is genoteerd

Dit gedicht is een registratie in tweevoudige zin. Ten eerste een registratie in wat het beschrijft. U herkent het tafereel. Het was in augustus 2016. Na een bombardement op Aleppo in Syrië werd Omran, een vijfjarig jongetje, van onder het puin gehaald en in een ambulance op een oranje stoel gezet. Daar werd een video van gemaakt die de hele wereld overging. Die video is fake - beweerde Assad. Dat horen we vaker, het is aan de orde van de dag - maar fake of niet, de oorlog in Syrië, deels beëindigd, maar lang niet overal, die is niet fake, die is gruwelijk waar, met ontelbaar veel slachtoffers, ook onder kinderen, nu in Oost-Ghouta en in Afrin.

Het gedicht over dat ene jongetje is, ten tweede, een registratie van onmacht: *dit gedicht helpt hem niet / maar het is genoteerd*. Zo'n gedicht, hoe machteloos ook, is een baken tegen het vergeten, wat we misschien het liefst zouden willen. Het is een klein monument tot gedachtenis. En zulke monumenten hebben we nodig, ook al verstoren ze onze relatieve rust en kalme gemoed, en vormen ze een beproeving voor de manier waarop we ons leven hebben ingericht - een steen in de vijver.

Deze wereld. Deze wereldorde. In de voorgelezen passage uit het evangelie van Johannes komt het woord 'wereldorde' maar liefst achttien keer voor. Misschien dacht u na enige tijd:

nu weet ik het wel, houd maar op, en bovendien, ik begrijp niet goed waar het over gaat. Of misschien dacht u iets anders: wereldorde? Is dat wel juist vertaald? Moet het niet 'wereld' zijn? Zo staat het toch in alle gangbare vertalingen? Dat is waar, zo staat het in alle gangbare vertalingen. 'Ik heb Uw Naam geopenbaard den mensen, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt' - Statenvertaling, 1637. 'Ik heb aan de mensen die u mij uit de wereld gegeven hebt uw naam bekend gemaakt' - Nieuwe Bijbelvertaling, 2005. Waarom dan zo eigenwijs voor een andere vertaling kiezen?

In het Grieks staat er *kosmos*. De eerste betekenis van dat woord is 'sieraad'. Denk aan een fraai geslepen steen - daar zit structuur in, orde. En toen de oude Grieken hun ogen opsloegen naar de hemel, ontdekten ze ook daar structuur en orde - hun hele mythologie stond in de sterren geschreven. Zo is de hemelse orde, kosmos, een zuivere weerspiegeling van die op aarde, eveneens kosmos, met wetten en regels, bestuursorganen, rechtspraak en rituelen die de betrekkingen met de goden in goede banen moeten leiden. Vandaar 'wereldorde'.

In de dagen van Jezus en van zijn late leerling die wij Johannes noemen, is Rome de heersende wereldorde. Het *Imperium Romanum* dat met harde hand zijn wil oplegt aan alle onderworpen volkeren en dat vervolgens bestempelt als *Pax Romana*, 'Romeinse vrede', een overzichtelijke orde, maar wel op zijn condities. 'Romeinse vrede' behelst een systeem van slavernij, één groot kosmisch slavenhuis. Tegen deze achtergrond moet het messias-verhaal op naam van Johannes worden gelezen: als een politiek document dat verzet aantekent tegen de almacht van Rome en zoekt naar een uitweg uit de benauwenis van het systeem - 'leven in de komende wereld', een andere, nieuwe wereldorde van eindelijk bevrijde mensen.

Daar is een gezelschap bijeen in Jeruzalem, kort voor Pesach, Het feest van bevrijding uit het slavenhuis. De Judese autoriteiten, de hogepriester en zijn handlangers, collaborateurs van de Romeinse bezettingsmacht, hebben intussen besloten dat één mens sterven moet ten gunste van het volk - ze bedoelen om hun eigen machtspositie overeind te houden (Johannes 11:51). Dat 'uur' is nu gekomen. Jezus neemt afscheid van zijn leerlingen. In het gebed dat wij hebben horen voorlezen, met achttien keer het woord 'wereldorde', wordt de messiaanse ekklesia omstreeks het jaar 90, rond het evangelie van Johannes, een hart onder de riem gestoken. Word even messiaans als de messias is geweest, in onlosmakelijke verbondenheid met elkaar. Geen eenvoudige opgave voor deze Joods-messiaanse splintergroep met sektarische trekken, uit de synagoge gebannen, met leegloop bedreigd, in isolement. Ze zijn tussen wal en schip geraakt, de aanhangers van deze ekklesia: voor de andere Joden te afwijkend Joods, voor de niet-Joodse leerlingen van Jezus veel te Joods.

Daarom die hartstochtelijke bede om eenheid. Zoals de messias een is met de God van Israël, die hij aanspreekt als Vader, zo moeten de leerlingen een zijn om het uit te houden in een wereldorde die hen haat en bestrijdt. Zie wat Rome met de messias heeft gedaan - hem aan het kruis geslagen, de straf die was weggelegd voor subversieve elementen die het systeem ondermijnen.

Eenheid is geboden. Niet om klef op elkaar te zitten, niet om over alles dezelfde opvatting te koesteren, niet om onderlinge verschillen uit te poetsen, niet om diversiteit tegen te gaan, maar om, koste wat kost, elkander te blijven oriënteren op het grote visioen van een wereld die voor allen bewoonbaar is - geen mens nog onderworpen aan een andere mens.

Dat precies ligt besloten in de naam van die atypische, bijbelse God: bevrijding uit het slavenhuis, uit alle systemen van slavernij. Dat is het beginsel, dat moet onze gang bepalen bij het leven.

In de bede bij monde van Jezus lezen we vijfmaal het hoofdtelwoord 'een'. Vijf is het getal van de Thora, de vijf boeken van Mozes. De Thora van Johannes luidt: 'wees onderling solidair.' Dit minimum is tegelijk het maximum. Het betekent: elkaar vasthouden en blijven bemoedigen, met het oprechte verlangen samen voort te gaan; en het niet opgeven onderweg, cynisch geworden, wanhopig, bedroefd of gelaten. In de wetenschap: de wereld redden is geen vrolijk werk. Valt er nog wel iets te redden? Wat kunnen we doen om te redden wat er te redden valt? Wie zijn onze bondgenoten bij deze inspanning? Toch niet de rechts-populisten die in de zendtijd voor politieke partijen, op het publieke omroepbestel, boodschappen de ether in slingeren als 'islam is dodelijk', 'islam is terreur' en nog een reeks negatieve kwalificaties?

Wie dan wel? Al die mensen die, ongeacht hun religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging, uitzien naar een andere, nieuwe wereldorde en daar vol hoop aan meewerken.

De oude dichter spert zijn ogen wijd open en beziet deze wereld. Hij schrijft het volgende gedicht:

Deze wereld is een warboel
weinigen zijn nog goed bij hun hoofd
angst regeert hen
angst voor de ander
angst voor hen die uit vreemde streken komen
dat ze je veilige huizen zullen betreden
je dochter verkrachten
je hond zullen eten
angst voor mensen zoals jij
angst voor ooit zelf te moeten vluchten
deel uit te maken van het leger van de havelozen
en de hebnijs

Ik hoop dat wij nog goed bij ons hoofd zijn. Onze mond niet houden tegen de warboel. Ontvankelijk zijn voor elkaar en voor hen die uit vreemde streken naar hier komen, hen met vriendschap bejegenen. En dat wij staande blijven als we worden beproefd - die vele beproevingen die onze weg door het leven markeren. De ogen niet toe, maar wijd open.